

*Робоча програма
навчальної дисципліни*

**Журналістська
етика**

K a r a z i n M e d i a T o p o s G r o u p 2 0 1 9

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Катедра медіакомунікацій

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____

“ _____ ” _____ 2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ЖУРНАЛІСТСЬКІ СТАНДАРТИ

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 06 – «Журналістика»

спеціальність 061 – «Журналістика»

освітньо-професійна програма «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

вид дисципліни за вибором

факультет соціологічний

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

27 серпня 2020 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Дмитро БРУК, старший викладач катедри медіакомунікацій;
Наталія ДРОЗД, старша викладачка катедри
медіакомунікацій;
Володимир МАЗУР, старший викладач катедри
медіакомунікацій

Програму схвалено на засіданні катедри медіакомунікацій

Протокол від 26 серпня 2020 року № 9

Завідувачка катедри медіакомунікацій

_____ Лідія СТАРОДУБЦЕВА

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від 27 серпня 2020 року № 1

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

_____ Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Журналістські стандарти»
складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки
другого (магістерського) рівня
спеціальності 061 – «Журналістика»
освітньо-професійної програми «Аудіовізуальні медіа та цифрова журналістика»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: ознайомлення студентів зі стандартами журналістської діяльності; оволодіння теоретико-методологічним та практичним інструментарієм медіаетики і медіакритики; засобів протистояння медіавпливу, пропаганді та протидії інформаційним загрозам; засвоєння професійних норм журналістики в умовах поширення пропагандистських медіатехнологій та гібридної війни у цифровому просторі. Дисципліна є вибірковою, тісно пов'язаною з дисциплінами «Цифрова журналістика», «Громадянська журналістика», «Реклама і PR в цифровому просторі», «Медіавплив» і має переваги та можливості для опанування не тільки ґрунтовними теоретичними знаннями з медіаетики і медіакритики, але й практичними навичками роботи в галузі журналістики.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: опанування основами медіакомпетентності та медіаграмотності, вміннями орієнтуватися у багаторівневому мультимедійному просторі інформаційного суспільства, розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі професійної журналістської діяльності з поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру з дотриманням журналістських стандартів; використання передового вітчизняного та зарубіжного досвіду з метою виконання журналістських завдань; здатність до планування, організації та проведення інформаційно-комунікативних кампаній з використанням базових знань в галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики; оволодіння інструментарієм протидії медіаманіпуляціям і специфікою різних видів аудіовізуального медіадискурсу з метою ефективного виконання професійних завдань в умовах поширення пропагандистських медіатехнологій та інформаційної війни.

1.3. Кількість кредитів: 4 кредити

1.4. Загальна кількість годин: 120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
16 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
72 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання: опанувати знаннями з журналістських стандартів, основ медіаетики та медіакритики, засвоїти професійні принципи та норми роботи журналіста; сформувати навички роботи із дотриманням журналістських стандартів; опанувати методами і прийомами дослідницької та практичної роботи журналіста відповідно до сучасних технологічних стандартів цифрових медіа; засвоїти систему регламентацій в роботі журналіста і принципи регулювання мас-медіа, ключові положеннями журналістської етики в період інформаційних війн епохи «постправди»; сформувати навички критичного мислення; розуміти природу впливу на окрему людину або соціальні групи з метою керування та маніпуляції ними за допомогою медіа; вміти розпізнавати політичні маніпуляції в нових медіа; володіти методологією розпізнавання та виявлення елементів медіавпливу, інформаційної війни та пропаганди; знати канали медіа, що використовуються для впливу на людину або соціальні групи; вміти аналізувати основні теми, прийоми і психологічні механізми медіавпливу; вміти виділяти із загального контексту приховані елементи пропаганди, аналізувати маніпулятивні медіатехнології; використовувати засоби протистояння пропаганді та протидії інформаційним загрозам і технологіям впливу в умовах гібридної війни у цифровому просторі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі повинні набути такі програмні компетентності.

Загальні компетентності:

- ЗК 1 Використання передового вітчизняного та зарубіжного досвіду з метою виконання професійних завдань
- ЗК 2 Здатність навчатися
- ЗК 3 Здатність адаптуватися до нових ситуацій і приймати рішення
- ЗК 4 Уміння працювати в команді
- ЗК 5 Здатність генерувати нові ідеї та ініціювати створення власних проєктів
- ЗК 6 Здатність до критики та самокритики
- ЗК 7 Здатність до управління
- ЗК 8 Креативність, здатність до системного мислення
- ЗК 9 Адаптивність, гнучкість і комунікабельність
- ЗК 10 Наполегливість у досягненні мети
- ЗК 11 Відповідальність за якість виконуваної роботи
- ЗК 12 Толерантність

Фахові компетентності:

- ФК 1 Володіння базовими знаннями в галузі сучасних інформаційних технологій, комунікативістики, концепцій інформаційного суспільства, основ аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики, теорій медіа та уміння їх використовувати в професійній діяльності
- ФК 2 Володіння базовими знаннями теоретико-методологічних підходів до системного аналізу медіа та проєктування комунікативних процесів у галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики, уміння їх використовувати в професійній діяльності
- ФК 3 Вміння створювати аудіовізуальний контент, розробляти стратегії медіапроєктування та аналізувати комунікативний простір аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики
- ФК 4 Здатність до планування, організації та проведення інформаційно-комунікативних кампаній з використанням базових знань в галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики

- ФК 5 Використання інструментальних знань щодо управління інформаційними процесами в галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики
- ФК 6 Володіння специфікою різних видів аудіовізуального медіадискурсу з метою ефективного виконання професійних завдань
- ФК 7 Вміння створювати інноваційні медіапроекти в галузі аудіовізуальних медіа та цифрової журналістики
- ФК 8 Розуміння ролі цифрової журналістики у суспільстві, відповідальності журналіста та знання журналістських стандартів
- ФК 9 Вміння подавати інформацію в різних мультимедійних форматах, поєднувати аудіальні, візуальні та текстуальні складові медіаповідомлення, володіння сучасними інструментами аудіовізуальної комунікації
- ФК 10 Володіння технологіями цифрової безпеки, навичками роботи журналіста в екстремальних умовах; вміння критично мислити, застосовувати технології фактчекінгу та знання механізмів протидії технологіям медіаманіпуляцій в умовах інформаційних війн

Здобувачі освітньо-професійної програми повинні демонструвати такі програмні результати навчання.

- ПРН 1 Опанування знаннями з основ журналістики, комунікативістики, концепцій інформаційного суспільства, теорій медіа, що сприяють розвитку загальної культури й формують уміння їх використовувати в професійній діяльності у медіасфері
- ПРН 2 Опанування базовими знаннями в галузі сучасних інформаційних технологій, володіння навичками використання програмних засобів і роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати сайти, блоги та гіпертекстові проєкти, і використовувати інтернет-ресурси для медіадосліджень
- ПРН 4 Опанування фундаментальними знаннями з основ фотомистецтва, кіномистецтва та телемистецтва (теледраматургія, телеінтерв'ю, виробництво телеконтенту та створення авторських телепрограм).
- ПРН 5 Опанування знаннями з основ створення медіадискурсу, функціонування реклами та PR в медіа, механізмів медіавпливу; навички з медіааналітики, медіариторики та медіакритики
- ПРН 6 Опанування знаннями професійних стандартів журналістської роботи, використання у діяльності принципів і норм медіаетики
- ПРН 7 Формування здатності до навчання
- ПРН 8 Формування вміння генерувати нові ідеї та ініціювати створення власних проєктів у медіасфері
- ПРН 9 Опанування знаннями фундаментальних наук, що сприяють розвитку загальної культури й формують розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній діяльності
- ПРН 10 Формування здатності до критики та самокритики
- ПРН 11 Розвиток креативності, здатності до системного мислення
- ПРН 12 Формування адаптивності та комунікабельності
- ПРН 13 Формування наполегливості у досягненні мети
- ПРН 14 Формування відповідальності за якість виконуваної роботи
- ПРН 15 Формування толерантності

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Етичні стандарти журналістики

Тема 1. Журналістика як комунікативний феномен

Журналістика в системі сучасних комунікацій. Історичний дискурс тлумачення поняття комунікації (Дж. Локк – Гайдеггер, Р. Якобсон – Ю. Лотман). Теорії масової комунікації. «Чотири теорії преси» Ф. Сіберта, Р. Петерсона та І. Шрамма. «Розуміння медіа» та етапи розвитку масових комунікацій за М. Маклюеном. Теорія маскомунікативної «мозаїчної культури» А. Моля. Формула масової комунікації Л. Лассуелла: хто говорить? (комунікатор), що говорить? (зміст повідомлення), через які канали? (друковані чи аудіовізуальні ЗМІ), кому? (аудиторія), з яким ефектом? (вплив). Порівняльна характеристика каналів комунікації: газета, радіо, телебачення, Інтернет. Сучасні інформаційні та комунікативні системи та онлайн-журналістика.

Тема 2. Факти проти коментарів. Журналістика примирення проти мови ворожнечі

Факти проти коментарів. Що є завданням журналіста: пошук істини чи оприлюднення інформації? Відокремлення фактів від коментарів, суджень та припущень. Баланс думок і точок зору, неупередженість у поданні інформації, врівноважене представлення оцінок незалежних експертів, надання позицій опонентів. Повнота представлення фактів та інформації по проблемі. Надання відповідей на питання: що сталося, де сталося, коли сталося, як сталося, чому сталося і до чого це призведе, наведення коментарів експертів. Простота і доступність у подачі інформації. Як журналісти змінювали історію. Епоха постправди. Медіаосвіта як інструмент захисту. «Джинса». Як виявити замовний матеріал. Медіакілерство та чорний піар. Пропаганда, маніпуляції, фейки, вброси. Інформаційна війна та інформаційний спротив у лавах журналістів. Мова ворожнечі – історичні приклади та сучасність. Дискримінація та стигматизація верств населення. Журналістика в умовах конфлікту. Конфліктно-чутлива журналістика. Українська журналістика після Революції Гідності. Права людини та етика роботи журналіста в цифрових медіа.

Тема 3. Джерела інформації і професійні вимоги в журналістиці

Достовірність інформації, посилення на джерела, повага до права громадськості на повне та об'єктивне знання про факти і події. Необхідність перевірки інформації, як мінімум, у двох компетентних джерелах; непоширення чуток, уважне ставлення до імен, дат, назв тощо. Платні та анонімні джерела інформації. Робота з джерелами інформації. Соцмережі як джерело інформації. Етикет посилення. Визнання помилок. Співпраця журналістів з державними органами. Закон про доступ до публічної інформації. Судові спори журналістів. Вимоги до професійної роботи в журналістиці.

Тема 4. Стандарти і табу в журналістиці

Стандарти й етика журналістики в умовах неоголошеної війни. Оперативність подачі інформації: термінове та вчасне її оприлюднення. Точність подачі інформації: надання цитат повністю і дослівно, коректне вживання термінології. Візуальний вплив зображення в теленовинах. Коректне і некоректне використання архівного відеоряду. Баланс думок. Соціальні дослідження. Бліц-опитування. Відмінності новин та авторської інформаційної програми. Суспільно вагома інформація має дійти до ефіру. Відмова від шоккових матеріалів. Повага до суспільних моральних цінностей. Приватне життя. Неупередженість до обвинувачуваних. Оприлюднення імен. Захист інтересів неповнолітніх. Відмова від незаконних методів збору інформації. Відмова від купівлі інформації. Відмова від плагіату. Провокування до дії. Постановчі зйомки. Відмова від дискримінації. Коректність у взаємодії з оточуючим світом.

Тема 5. Принципи медіаетики

Етико-правові основи діяльності мас-медіа. Особливості регулювання діяльності ЗМК в українському законодавстві. Етичний кодекс як основа професійної діяльності журналіста. Український та міжнародні етичні кодекси. Декларація принципів поведінки журналістів Міжнародної федерації журналістів (МФЖ). Міжнародні принципи журналістської етики. Резолюція 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики» ПАРЄ. Кодекс професійної етики Товариства професійних журналістів (SPJ, США) та Декларація принципів Американського товариства редакторів газет (ASNE). Кодекс етики українського журналіста. Пресовий кодекс Німеччини. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі (BBC). Поняття медійної етики. Етична культура медійника: норми і принципи діяльності. Джерела медійної етики.

Тема 6. Органи самоврядування та закон. Загальний та суспільний інтерес

Комісія з журналістської етики та Незалежна медійна рада України. Спроби медіаспільноти об'єднатися. Хто, за якими ознаками та як тисне на журналістів. Національна рада з питань телебачення та радіомовлення: основні принципи роботи. Відповідальність журналіста перед суспільством та законом. Які норми права регулюють діяльність українського журналіста? Рішення міжнародних судових інстанцій з питань журналістської етики. Історичний та сучасний аспекти формування етико-правових норм діяльності журналіста. Аксиологічний та нормативний аспекти професійної етичної культури журналіста. Право на приватне життя та суспільний інтерес. Права дітей на телебаченні та ЗМК. Етичні норми щодо подачі інформації про обвинувачених, підозрюваних та жертв злочинів. Як писати про суїцид? Гендерні стереотипи та глянець. Чорний гумор, сексизм та політкоректність. Права меншин. Провокація, шок-сенсація та гонитва за рейтингами: порушення етики на прикладі українських соціальних ток-шоу.

Тема 7. Цензура та самоцензура

Цензура та самоцензура в медіа. Свобода слова як предмет журналістської рефлексії. Правова основа свободи ЗМК та зловживання «свободою слова». Цензура в українських ЗМК: історія темників та нинішній досвід. Зняття публікацій з ресурсів, «право на забуття». Військова цензура та самоцензура. Замовчування тем. Конфлікт між громадянською позицією, журналістською етикою, патріотизмом та стандартами. Висловлювання позиції в соцмережах. Хто є «незалежним журналістом»? Конфлікт інтересів та особливості його представлення в медіа.

Тема 8. Етичні вимоги до різних жанрів журналістики

«Універсальний журналіст». Партійна преса і журналістика під час виборів. Медіаетика та медіаекологія. Професійні обов'язки журналіста. Соціальна відповідальність діяльності журналіста. Відмова від плагиату, «джинси», незаконних методів збору та купівлі інформації, захист анонімних джерел як норма професійної етики. Межі допустимого: порно, сцени насильства, загибелі. Чи потрібна Україні комісія по моралі? Повага до суспільних моральних цінностей.

Тема 9. Медіакритика: дефініції поняття, генеза, сутність, різновиди

Поняття «медіакритика», його дефініції, трактовки, що пропонують зарубіжні та вітчизняні теоретики і науковці. Застосування поняття у двох векторах: науковий аналіз медіа та журналістська критика. Основні характеристики медіакритики. Систематизація медіакритики: академічна, професійна, «внутрішньоцехова» та масова критика ЗМК. Адресати медіакритики: автор медійного контенту (творчий колектив) і аудиторія (споживач медійного контенту), власники та керівники медіакомпаній. Історія медійної критики, теоретичні традиції медіакритики. Критика як рід діяльності. Соціальний і культурний контексти медійної критики, її публіцистична природа. Попередники

медіакритики (літературна, театральна, музична критика). Кіно- і телекритика. Становлення медіакритики в Україні: передумови виникнення, предмет і завдання, творчість сучасних українських медіакритиків. Спеціалізовані видання та медійні рубрики. Громадська медіакритика та цифрова епоха: медіакритика в онлайн-середовищі, блогосфері. Методологічний підхід – критична соціологія як стратегія активних змін. Аналіз соціальних процесів та соціальних проблем у суспільстві, що пов'язані з медіа. Історичні етапи розвитку критичної теорії та особливості її трансформації. Розгляд теорії соціальної відповідальності. Її історична поява, зміст, мета та завдання, основні положення.

Тема 10. Функції і методи медіакритики

Функції медіакритики та її суспільне значення. Медіакритика як важливий елемент функціонування простору комунікативних відносин. Роль медіакритики відносно суспільних потреб. Широкий спектр взаємопов'язаних функцій, які виконує медіакритика. Систематизований розподіл функцій медіакритики та аналіз кожної функції окремо, а саме: інформаційно-комунікативна, пізнавальна, регулятивна, корекційна, просвітницька. Професійна етика медійника як один з основних напрямків медіакритичних досліджень. Медіаекологія, її основна мета і завдання. Професійний обов'язок та відповідальність перед суспільством. Медіакритика як особливий вид діяльності у мас-медіа. Методика критичного аналізу у медіакритиці. Моніторинг та оцінка медіатекстів. Технології та методики медіакритики. Жанрова різноманітність матеріалів про мас-медіа. Система інформаційних, аналітичних та публіцистичних жанрів: замітка, репортаж, інтерв'ю, огляд, репліка, рецензія, стаття, есе, коментар та ін. Особливості презентації результатів медіадосліджень. Типологія видань про медіа. Програми та системи медійних рубрик. Тематичні напрямки медійної критики. Особливості авторського стилю сучасних медіакритиків.

Тема 11. Медіакритика як інструмент соціальної відповідальності

Медіакритика як інструмент соціальної відповідальності представників ЗМК. Сучасні мас-медіа та проблема довіри. Соціальна роль медійної критики. Медіакритика і громадський консенсус. Медійна спільнота як суб'єкт соціальної відповідальності ЗМК. Яким має бути автор та творець медійного продукту, що формує громадську думку? Розуміння відповідальності перед аудиторією, прояви соціальної відповідальності. Аспекти соціальної відповідальності: індивідуальна самосвідомість, професійні стратегії, соціально-спрямована дія. Відповідальність за рівень якості продукту та за сформовану аудиторію. Медіакритика як суспільний діалог: джерела медіадосліджень. Вивчення медіакритики як суспільного діалогу, фактору вдосконалення діяльності засобів масової інформації. Взаємозв'язок засобів масової інформації та їх аудиторії, ЗМК і суспільства в цілому. Коло проблем, які охоплює сучасна медіакритика, постановка яких передбачає вивчення і оцінку медійного контенту. Основні джерела медіакритики. Медіакритика як поле для широких суспільних дискусій, публічних наукових і суспільних дебатів про засоби масової комунікації. Здійснення медіакритикою систематичної суспільної експертизи різних аспектів діяльності ЗМК.

Тема 12. Українська медіакритика: сучасний стан і перспективи розвитку

Українська медіакритика в сучасних інформаційних процесах. Загальна характеристика впливу на медіакритику політичних, економічних, соціальних аспектів розвитку сучасної України. Українська критика медіа як інформаційно-політичний ресурс. Аналіз професійних вітчизняних медіакритичних видань. Діяльність ГО «Детектор медіа». Характеристика видання «Media Sapiens». Демократичний потенціал медіакритики. Підзвітність ЗМК перед суспільством. Роль медіакритики у формуванні критичного мислення та медіаграмотності аудиторії. Медіакритика як проблема розвитку сучасних українських мас-медіа. Професійна медіакритика як регулятор діяльності ЗМК та

взаємопов'язуюча ланка між медіаустановами та аудиторією. Полілог як форма нової медіакритики. Соціальні медіа як середовище нової медіакритики.

Розділ 2. Медіавплив

Тема 1. Інформаційна війна і пропаганда: визначення ключових термінів

Пропаганда. Агітація. Психологічна операція. Інформаційна війна в цифровому просторі. Історичні приклади впливу на масову свідомість за допомогою ЗМК. Канали сприйняття інформації. Питання потреби людини у інформації. Нейтральна та емоційно забарвлена інформація. Раціональне та емоційне сприйняття інформації. Інформаційні ланцюжки. Чорна, біла та сіра пропаганда. Складні інформаційні системи та цифрові медіа.

Тема 2. Генеза та становлення пропагандистських технологій

Перші форми пропаганди. Усна пропаганда. Монументальна пропаганда. Три базові принципи пропаганди. Спрощення, правдоподібність, повторення, тенденційність як прийоми пропаганди. Пропагандистські кампанії та маніпуляції часів Громадянської війни у США. Пропаганда у Першу Світову. Організація державної системи пропаганди. Розквіт масової пропаганди. Питання контролю інформаційного поля. Теорія Г. Лассуелла. Когнітивний дисонанс. Тоталітаризм та пропаганда. Формування тоталітарної цензури як основи інформаційної політики. Ідеологічна функція пропаганди. Основні теми та образи тоталітарної пропаганди. Проникнення пропаганди в усі сфери життя. Пропаганда під час війни. Гібридна війна і сучасна пропаганда. Удосконалення пропагандистських технологій в цифровому просторі.

Тема 3. Канали ефективного розповсюдження пропаганди

Використання пропаганди у театрі, скульптурі та живописі. Драматургія та пропаганда. Художнє кіно. Пропаганда у радянському кінематографі 30–40 рр. XX ст. Пропагандистські фільми США та СРСР часів Холодної війни. Сучасна російська пропаганда у кіно та серіалах. Емоційна складова твору як підсилювач пропагандистського месиджу. Пропаганда у фотографії. Інтернет як платформа інформаційної війни і пропаганди.

Тема 4. Інформаційна (психологічна) війна в цифровому просторі

Суть інформаційних воєн та їх приклади. Концепція заколотів за Є. Месснером. Холодна війна: методи та стратегії. Соціологічна пропаганда: прийоми, суть, ефект. Трансформація соціологічної пропаганди у концепцію «софт пауер». Найбільш ефективні канали медіа для пропаганди у сучасному світі. Інформаційна війна проти України та Європи як елемент гібридної війни. Стратегії протидії маніпуляціям та пропаганді у цифровому просторі. Війни в цифрових медіа. Протистояння інформаційній війні та пропаганді в сучасному українському цифровому просторі.

Тема 5. Медіавплив: визначення ключових термінів дисципліни

Що таке медіавплив? Пропаганда. Агітація. Реклама. Піар. Інформаційна маніпуляція. Психологічна операція. Інформаційна війна. Історичні приклади впливу на масову свідомість за допомогою ЗМК. Канали сприйняття інформації. Питання потреби людини у інформації. Нейтральна та емоційно забарвлена інформація. Раціональне та емоційне сприйняття інформації. Інформаційні ланцюжки. Складні інформаційні системи. Чорна, біла та сіра пропаганда як інструменти медіавпливу.

Тема 6. Канали ефективного розповсюдження маніпулятивної інформації

Використання маніпуляцій у театрі, скульптурі та живописі. Драматургія та маніпуляція свідомістю. Художнє кіно. Технології медіавпливу у радянському кінематографі 30–40 рр. XX ст. Інструменти медіавпливу у фільмах США та СРСР часів Холодної війни. Методи медіавпливу у кіно та серіалах. Ефективність прихованих маніпуляцій у художніх творах.

Емоційна складова твору як підсилювач маніпулятивного меседжу. Механізми впливу у фотографії. Технології та інструменти впливу традиційних та нових медіа.

Тема 7. Технології медіаманіпуляцій та прийоми впливу

Визначення та характеристики маніпуляцій. Захисні бар'єри психіки. Стратегія маніпуляцій. Група маніпуляцій, що створює псевдореальність. Фейки. Напівправа. Зсув акцентів. Асоціації. «Джинса» у медіа. Симулякр за Ж. Бодрійяром. Маніпуляції та психологічні пастки. Сенсаційність. Емоційний резонанс. Стереотипи. Маніпуляції доказового характеру. Ярлики. Коментарі. Інформаційна хвиля. Проблематика псевдонауковості. Основні інструменти медіавпливу.

Тема 8. Ефективність медійних маніпуляцій та проблематика протидії

Проблеми сприйняття інформації у сучасному суспільстві «постправди». Інерційний авторитет медіа. Готовність аудиторії до співучасті у медійних маніпуляціях. Експеримент Мілгрема. Нейрофізіологічні та психологічні особливості ефективності медійних маніпуляцій, реклами та піару. Проблема «експліцитної» вартості речей та явищ. Сенсуалізм. Кліпове мислення. Стратегії протидії маніпуляціям і медіавпливу. Концепція «10/10/10». Зміна інформаційних каналів. Проблеми медіакомпетентності та медіаграмотності. Питання медіаосвіти та медіагігієни.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла	інд	с. р.		л	п	ла	ін	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Етичні стандарти журналістики												
Разом за розділом 1	80	8	24	–	–	48	80	2	6	–	–	72
Розділ 2. Медіавплив												
Разом за розділом 2	40	8	8	–	–	24	40	2	2	–	–	36
Усього годин	120	16	32	0	0	72	120	4	8	0	0	108

4. Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
	Розділ 1. Етичні стандарти журналістики	24	6
1	Журналістика як комунікативний феномен	2	–
2	Факти проти коментарів. Журналістика примирення проти мови ворожнечі	2	–
3	Джерела інформації і професійні вимоги в журналістиці	2	2
4	Стандарти і табу в журналістиці	2	2

5	Принципи медіаетики	2	2
6	Органи самоврядування та закон. Загальний та суспільний інтерес	2	–
7	Цензура та самоцензура	2	–
8	Етичні вимоги до різних жанрів журналістики	2	–
9	Медіакритика: дефініції поняття, генеза, сутність, різновиди	2	–
10	Функції і методи медіакритики	2	–
11	Медіакритика як інструмент соціальної відповідальності	2	–
12	Українська медіакритика: сучасний стан і перспективи розвитку	2	–
	Розділ 2. Медіавплив	8	2
1	Інформаційна війна і пропаганда. Генеза та становлення пропагандистських технологій	4	–
2	Канали ефективного розповсюдження пропаганди. Інформаційна (психологічна) війна в цифровому просторі	4	–
3	Медіавплив. Канали ефективного розповсюдження маніпулятивної інформації	4	–
4	Технології медіаманіпуляцій та прийоми впливу. Ефективність медійних маніпуляцій та проблематика протидії	4	–
	Разом	32	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
	Розділ 1. Етичні стандарти журналістики	48	72
1	Проаналізувати випуск новин та/або ток-шоу і виявити порушення журналістської етики	16	24
2	Скласти ТОП 10 найкричущих помилок в заголовках новин або статей українських ресурсів	16	24
3	Самостійно спланувати та створити авторський проєкт у галузі практичної журналістики шляхом порівняння протилежних підходів до створення медіаконтенту: з порушенням і дотриманням професійних стандартів	16	24
	Розділ 2. Медіавплив	24	36
	Написати есе на одну з заданих тем, в якому показати вміння виділяти із загального контексту приховані елементи медіавпливу і пропаганди, репрезентувати засвоєння навичок використання засобів протидії медійним маніпуляціям; проілюструвати есе й опублікувати його на одній з інтернет-платформ (за вибором студента)		
	Разом	72	108

6. Індивідуальні завдання

За дисципліною «Журналістські стандарти» індивідуальні завдання не передбачені.

7. Методи контролю

Поточний контроль: усні опитування на заняттях за контрольними програмними питаннями поточної та попередніх тем; мікроконтрольні роботи, що проводяться на початку заняття; оцінювання ступеня активності студентів та якості їхніх відповідей на заняттях; тестові завдання.

Контроль виконання самостійних робіт: перевірка виконання творчих завдань (усна доповідь, есе, індивідуальні та колективні медіапроекти, мультимедійні презентації).

Контрольна робота: за розділом 1 «Етичні стандарти журналістики».

Підсумковий контроль (екзамен): перевірка рівня засвоєння студентами теоретичного та практичного навчального матеріалу в цілому; вміння студента використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
Т 1–12	Т 1–8	10	60	40	100
20	30				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

Розділ 1. Етичні стандарти журналістики

1. Етика в редакційному повсякденні. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2010. 232 с.
2. Журналістська етика : посібник для підготовки до державного іспиту / авт. кол. за ред. В. П. Мостового та В. В. Різуна. Київ : ТзОВ «ЗН УА», 2014. 224 с.
3. Іванов В. Ф. Вимоги до роботи з фактами та джерелами інформації в мас-медіа // Інформаційне суспільство. 2015, Вип. 22. С. 17–20.

4. Іванов В. Ф. Стандарти новинної журналістики : навч. посібник. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2007. 72 с.
5. Іванов В. Ф., Сердюк В. Є. Журналістська етика : підручник / передм. В. П. Мостового. 2-ге вид., випр. Київ : Вища шк., 2007. 231 с.
6. Кібл Р. Журналістська етика / пер. з англ. Д. І. Смоляк. Київ : Київська типографія, 2007. 188 с.
7. Кузнецова О. Д. Професійна етика журналістів. Львів : ПАІС, 2007. 246 с.
8. Куляс І., О. Макаренко. Ефективне виробництво теленовін : стандарти інформаційного мовлення ; професійна етика журналіста-інформаційника : практичний посібник для журналістів. Київ : Вид-во «ХББ», 2006. 120 с.
9. Іванов В. Ф., Штурхецький С. В. Практикум із журналістської етики : навч. посібник / під ред. проф. В. Ф. Іванова. 2-ге вид., стереотип. Київ : Видавець О. Зень, 2012. 320 с.
10. Приступенко Т. О. Теорія журналістики. Етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації : навч. посібник. Київ : Ін-т журналістики, 2004. 375 с.
11. Patterson P., L. Wilkins Media Ethics : Issues and Cases. 8th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2013. 336 p.
12. Christians C. G., Fackler M., Richardson K. B., Kreshel P., Woods R. H. Media Ethics : Cases and Moral Reasoning. 10th ed. London ; New York : Routledge, 2016. 422 p.

Розділ 2. Медіавплив

1. Аронсон Э., Праткинс Э. Р. Эпоха пропаганды : Механизмы убеждения, повседневное использование и злоупотребление. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. 384 с.
2. Бернейс Э. Пропаганда / пер. с англ. Москва : Нипро Publishing, 2010. 176 с.
3. Брайант Д., Томпсон С. Основы воздействия СМИ. Москва : Изд. дом «Вильямс», 2004. 432 с.
4. Бухарин С. Н., Цыганов В. В. Методы и технологии информационных войн. Москва : Академический Проект, 2007. 384 с.
5. Зелинский С. А. Информационно-психологическое воздействие на массовое сознание. Санкт-Петербург : СКИФИЯ, 2008. 416 с.
6. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием. Киев : Орианы, 2000. 473 с.
7. Померанцев П. Нічого правдивого й усе можливе / пер. з англ. А. Бондар. Львів : УКУ, 2015. 240 с.
8. Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності / пер. з англ. О. Форостина. Київ : Yakaboo Publishing, 2019. 288 с.
9. Почепцов Г. Г. Психологические войны. Москва : Рефл-бук ; Киев. : Ваклер, 2000. 528 с.
10. Чалдини Р. Психология влияния / пер. с англ. Санкт-Петербург : Питер, 2013. 336 с.
11. Chomsky N. Media Control, Second Edition : The Spectacular Achievements of Propaganda. 2nd ed. New York : Seven Stories Press, 2002. 112 p. (Open Media Series).
12. Sparks G. G. Media Effects Research : A Basic Overview. 5th ed. Hampshire : Wadsworth Publishing, 2015. 336 p. (Mass Communication and Journalism).

Допоміжна література

1. Бурдые П. О телевидении и журналистике / пер. с фр. Москва : Ин-т экспериментальных исследований, 2002. 159 с.
2. Бредемайер К. Черная риторика : Власть и магия слова / пер. с нем. 2-е изд. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2005. 224 с.

3. Вайшенберг З. Новинна журналістика : навч. посібник / пер. з нім. В. Климченко, А. Баканов ; за загал. ред. В. Ф. Іванова. Київ : Академія Української Преси, 2011. 262 с.
4. Вардл К., Сільверман К. Перевірка контенту, отриманого від читачів. Посібник з Верифікації : Європейський центр журналістики, 2014. 128 с.
5. Владимиров В. М. Журналістика, особа, суспільство : проблема розуміння / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2003. 282 с.
6. Гаврилов К. Как делать сюжет новостей и стать медиатором / Санкт-Петербург : Амфора, 2007. 299 с.
7. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань : можливості та перспективи : практичний посібник. Дніпро : ЛІРА, 2017. 133 с.
8. Грищенко О. М., Шкляр В. І. Преса і політика : проблеми, концепції, досвід. Київ : Ін-т журналістики КНУ, 2000. 82 с.
9. Даниленко Н. Засоби масової комунікації і політична соціалізація особистості // Соціальна психологія. 2004, № 4 (6). С. 61–70.
10. Зернецька О. Глобальна політична блогосфера – нова арена політичної комунікації // Політичний менеджмент : наук. журнал. 2009, № 2. С. 13–26.
11. Експертні оцінки законопроектів, що регулюють сферу мас-медіа в Україні. International Media Support. ОБСЄ. Координатор проєктів в Україні. Київ, 2008. 58 с.
12. Європейські стандарти в галузі свободи слова / упоряд. Д. М. Третьяков ; М-во юстиції України. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 232 с.
13. Інформаційне законодавство : збірник законодавчих актів : у 6-ти тт. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. Т. 5. Міжнародноправові акти в інформаційній сфері. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. 328 с.
14. Інформаційний вплив : теорія і практика прогнозування : монографія / за ред. П. Д. Фролова ; Національна акад. пед. наук України ; Ін-т соц. та політ. психології. Київ : Міленіум, 2011. 304 с.
15. Каппон Р. Наставови журналістам Ассошіейтед Пресс : професійний poradnik / пер. з англ. А. Іщенко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 158 с.
16. Кияшко Ю. Фактчекінг як інструмент протидії маніпулятивному впливу електронних ЗМІ // Вісн. Львівського університету. Серія Журналістика. 2019, Вип. 45. С. 28–35.
17. Кулик В. Дискурс українських медій : ідентичності, ідеології, владні стосунки. Київ : Критика, 2010. 656 с.
18. Лайнбарджер П. Психологическая война / пер. с англ. Москва : Воениздат, 1962. 324 с.
19. Ла Рош, фон В. Вступ до практичної журналістики / пер. з нім. Київ : АУП, 2005. 229 с.
20. Лифтон Р. Технология «промывки мозгов» : Психология тоталитаризма. Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2005. 578 с.
21. Луман Н. Общество общества. Часть II. Медиа коммуникации / пер. с нем. Москва : Логос, 2005. 280 с.
22. Недбай В. В. Вплив ЗМІ на політичні інститути // Актуальні проблеми політики. Одеса, 2007, Вип. 32. С. 297–302.
23. Недбай В. В. Інноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій : Автореф... докт. політ. наук : 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Одеса, 2012. 32 с.
24. Панарин И. Н. СМИ, пропаганда и информационные войны. Москва : Поколение, 2012. 336 с.
25. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика / Б. Бель, О. Бурмагін, Т. Патора, О. Хоменок. Київ : Друкарня Бізнесполіграф, 2013. 190 с.

26. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. Москва : Рефл-бук ; Киев : Ваклер, 1999. 352 с.
27. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 175 с.
28. Прозорість власності у сфері ЗМІ : зб. статей і аналітич. матеріалів. Київ : Ін-т Медіа Права, 2006. 36 с.
29. Путеводитель по саморегулированию СМИ : все вопросы и ответы / под ред. А. Улен, Дж. Смита. Вена : ОБСЕ, 2008. 113 с.
30. Рябічев В. Л. Верифікація контенту в соціальних медіа // Актуальні питання масової комунікації. 2015, № 18. С. 44–61.
31. Рябокони О. Маніпуляції масовою свідомістю в політичному сегменті соціальних мереж // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2012. Вип. 33. С. 543–553.
32. Словник журналіста : терміни, мас-медіа, постаті / за ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород : Закарпаття, 2007. 224 с.
33. Стівенс М. Виробництво новин : телебачення, радіо, Інтернет / пер. з англ. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2008. 284 с.
34. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес : медіатизація, демократизація, раціоналізація. Одеса : Астропринт, 2009. 288 с.
35. Янченко А. Соціальні медіа як елемент політичної комунікації // Політичний менеджмент. 2013, № 1–2. С. 153–163.
36. Berger A. Media and Communication Research Methods : An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches. 3rd ed. Thousand Oaks : SAGE Publications Inc., 2013. 384 p.
37. Brennen B. S. Qualitative Research Methods for Media Studies. New York ; London : Routledge, 2013. 248 p.
38. Boydston A. E. Making the News : Politics, the Media, and Agenda Setting. Chicago : University of Chicago Press, 2013. 280 p.
39. Dahlgren P. The Internet, Public Spheres, and Political Communication : Dispersion and Deliberation // Political Communication. 2005, No. 22. P. 147–162.
40. Hammer R., Kellner D. Media / Cultural Studies : Critical Approaches. New York : Peter Lang Publishing Inc., 2009. 644 p.
41. Laughey D. Key Themes in Media Theory. Maidenhead : Open University Press, 2007. XI, 235 p.
42. Moorse S. Media / Theory : Thinking about media and communications. London ; New York : Routledge, 2005. 212 p.
43. Orlik P. B. Media Criticism in a Digital Age : Professional And Consumer Considerations. London ; New York : Routledge, 2015. 624 p.
44. Wattal S., Schuff M., Mandviwalla D., Williams C. Web 2.0 and politics : the 2008 U.S. presidential election and an e-politics research agenda // MIS Q. 2010, No. 34 (4). P. 669–688.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

Розділ 1. Етичні стандарти журналістики

1. Агенція УНІАН. URL : <https://www.unian.net/> (дата звернення: 25.08.2020).
2. Академія Бі-бі-сі, Школа журналістики. URL : <http://www.bbc.co.uk/academy> (дата звернення: 25.08.2020).

3. Безпека журналістів. Український практикум : фільм. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=kKx0xuCHSp8> (дата звернення: 25.08.2020).
4. Глобальна мережа журналістів-розслідувачів. URL : <https://gijn.org/> (дата звернення: 25.08.2020).
5. ГО «Детектор медіа». URL : http://osvita.mediasapiens.ua/web/online_media/vstignit_u_tsomu_rotsi_rozkishni_longridi_2016go/ (дата звернення: 25.08.2020).
6. Голоднікова Ю. Парадокси української медіакритики // Медіакритика. 2009, № 16. URL : <http://www.mediakrytyka.info/drukovani/paradoksy-ukrayinskoyi-mediakrytyky.html> (дата звернення: 25.08.2020).
7. Громадська організація «Детектор медіа». URL : <http://detector.media> (дата звернення: 25.08.2020).
8. Громадська організація «Інтерньюз-Україна». URL : <http://internews.ua/> (дата звернення: 25.08.2020).
9. Декларація принципів поведінки журналістів. Прийнята Міжнародною федерацією журналістів. URL : <http://www.cje.org.ua/international/39/> (дата звернення: 25.08.2020).
10. Довженко О. Дискурс української медіакритики : від маргіналій до чинника саморегуляції. URL : <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytyka/dyskurs-ukrayinskoyi-mediakrytyky-vid-marhinaliy-do-chynnyka-samorehulyatsiyi.html> (дата звернення: 25.08.2020).
11. Довженко О. Медіакритика в Україні : недоросла й недооцінена. URL : osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/mediakritika-v-ukrayini-nedorosla-y-nedoocinena (дата звернення: 25.08.2020).
12. Закон України «Про інформаційні агентства». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.08.2020).
13. Закон України «Про інформацію» // Відомості Верховної Ради України. 1992, № 48, ст. 650. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 25.08.2020).
14. Законодавство про доступ до публічної інформації. URL : https://minjust.gov.ua/publ_info (дата звернення: 25.08.2020).
15. Кабачій Р. Фактор внутрішнього цензора. URL : http://www.telekritika.ua/redpolitics/2012-02-24/69839?theme_page=160& (дата звернення: 25.08.2020).
16. Кодекс етики українського журналіста. URL : <http://www.cje.org.ua/documents/47/> (дата звернення: 25.08.2020).
17. Кодекс професійної етики НСЖУ. URL : http://www.nsju.org/tabmenu/kodeks_etiki (дата звернення: 25.08.2020).
18. Кодексы журналистов. Декларация принципов поведения журналистов. URL : <http://www.oshibok-net.ru/for-journalists/beginners/kodeks-jur/> (дата звернення: 25.08.2020).
19. Корпоративна соціальна відповідальність через призму ЗМІ. Експертне опитування представників медіа і бізнесу, проведене Центром Розвитку КСВ за підтримки Посольства Норвегії в Україні. Київ : Експертна організація ЦЕНТР «РОЗВИТОК КСВ», 2009. URL : www.csr-ukraine.org (дата звернення: 25.08.2020).
20. Кузнецова О. Д. Мережева етика журналістів // Медіакритика. 2009, № 14. URL : www.mediakrytyka.info/drukovani/merezheva-etyka-zhurnalistiv.html (дата звернення: 25.08.2020).
21. Кузнецова О. Плагіат в Інтернет-ЗМІ України : правове регулювання. URL : <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiat-v-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html> (дата звернення: 25.08.2020).
22. Медіакритика : Змінимо медіа на краще. URL : <http://www.mediakrytyka.info> (дата звернення: 25.08.2020).
23. Потятиник Б. Немає іншого виходу, крім медіаосвіти. URL : <http://www.media>

krytyka.info/ohlyady-analityka/borys-potyatynuk-nemaye-inshoho-vykhodu-krim-mediaosvity.html (дата звернення: 25.08.2020).

24. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2938-17> (дата звернення: 25.08.2020).

25. Редакційні настанови Бі-Бі-Сі. URL : <http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines> (мовою оригіналу) ; http://journalib.univ.kiev.ua/BBC_Guidelines_Ukr.pdf (український переклад) (дата звернення: 25.08.2020).

26. Савельєв М. «Джинса» – зброя журналістського самознищення. URL : <http://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/dzhynsa-zbroya-zhurnalistskoho-samoznyschennya.html> (дата звернення: 25.08.2020).

27. Stieglitz S., Dang-Xuan L. Social media and political communication : a social media analytics framework // Soc. Netw. Anal. Min. 2012. URL : <http://dx.doi.org/10.1007/s13278-012-0079-3> (дата звернення: 25.08.2020).

Розділ 2. Медіавплив

1. 13 онлайн-сервісів для перевірки правдивості фотографій. URL : <http://www.stopfake.org/13-onlajn-instrumentov-dlya-proverki-podlinnosti-fotografij> (дата звернення: 25.08.2020).

2. Андрій Парубій. Війна Росії проти України і всього світу. URL : <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/08/6/7034046/> (дата звернення: 25.08.2020).

3. Атропос. Інформаційні війни. URL : <http://athropos.com/category/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC-%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0/> (дата звернення: 25.08.2020).

4. Без Брехні. URL : <http://bez-brehni.com> (дата звернення: 25.08.2020).

5. Детектор брехні для медіа. URL : <https://newtonew.com/school/detektor-lzhi-dlya-interneta> (дата звернення: 25.08.2020).

6. Добірка аналітичних праць про пропаганду. Бібліотека «Псі-фактор». URL : <http://psyfactor.org/lybr63.htm> (дата звернення: 25.08.2020).

7. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. 2016. URL : <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktcheking-u-yak-profesiyno-vidriznyati-brehnyu-vid-pravdi/> (дата звернення: 25.08.2020).

8. «Картковий будиночок» : як на зміну кліповому мисленню приходять серіальне. URL : <http://hvylya.net/analytics/society/kartochnyiy-domik-kak-na-smenu-klipovomu-myishleniyu-prihodit-serialnoe.html> (дата звернення: 25.08.2020).

9. Кияшко Ю. Способи перевірки правдивості інформації в інтернеті – інструкція для медіаюзерів. 2018. URL : https://www.youtube.com/watch?v=yYQ-i_0a6Mw (дата звернення: 25.08.2020).

10. Кіца М. О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію. URL : <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-52/36.pdf> (дата звернення: 25.08.2020).

11. Колекція пропагандистських плакатів та карикатур «Військова література». URL : <http://militera.org/propaganda/?node=340&card=41594> (дата звернення: 25.08.2020).

12. Медіасап'єнс. URL : <http://osvita.mediasapiens.ua/> (дата звернення: 25.08.2020).

13. «Огонёк» проти Life : Карибська криза. URL : <http://kashin.guru/2014/12/07/1962/> (дата звернення: 25.08.2020).

14. Померанцев П. Клікабельна брехня. Чому ми живемо у світі постправди. URL : <https://hromadske.ua/posts/klikabelna-brekhnia-chomu-my-zhyvemo-v-eru-post-pravdy> (дата звернення: 25.08.2020).

15. Радіо у психологічних операціях армії США у В'єтнамі, Панамі, Африці. URL : <http://www.qsl.net/yb0rmi/army.htm> (дата звернення: 25.08.2020).
16. Риковцева Олена. «Лживая машина». Порівняння російської та української пропаганди. URL : <http://www.svoboda.org/content/article/25408574.html> (дата звернення: 25.08.2020).
17. Сайт відділу психологічних операцій МО США. URL : <http://www.psywarrior.com/> (дата звернення: 25.08.2020).
18. Сайт Інформаційного спротиву. URL : <http://sprotuv.info> (дата звернення: 25.08.2020).
19. Семчишин Я. Фейк vs. Факт : Як перевіряти інформацію від публічних осіб // MediaLab. 2016. URL : <https://medialab.online/news/fejk-vs-fakt-yak-pereviryaty-informatsiyu-vid-publichny-h-osib/> (дата звернення: 25.08.2020).
20. Смотров М. Что такое глубокие фейки и как с ними борются. 2018. URL : <https://www.bbc.com/russian/features-43645446> (дата звернення: 25.08.2020).
21. Стопфейк : Ресурс аналізу та протидії російській пропаганді. URL : <http://www.stopfake.org> (дата звернення: 25.08.2020).
22. Фактчекінг: Інтернет-сервіси на допомогу здійснення фактчекінгу. URL : <https://netfreedom.org.ua/faktcheking-v-interneti-ukrainski-zmi-pidhopyly-neperevirenu-informatsiyu/> ; <https://detector.media/tag/1484/> ; <http://campusradio.univ.kiev.ua/faktchekinh-efektyvni-instrumenty-vuyavlennya-fejkiv-ta-propahandy> ; <https://dostup.pravda.com.ua/> ; <http://nikorupciji.org/2016/04/26/scho-take-prozorro-i-yak-vono-pratsyuje/> ; <http://www.ukrstat.gov.ua/> ; <https://dostup.pravda.com.ua/news/publications/koly-zapyty-ne-potribni-105-vidkrytykh-reiestriv-ta-baz-danykh> ; <http://corruptua.org/2015/04/stvoreno-perelik-iz-148-mi-vidkritih-baz-danih-dlya-gromadyan-ukrayini/> ; <http://texty.org.ua/d/socio/> ; <http://www.factcheck.com.ua/ua/istochniki-informatsii/> (дата звернення: 25.08.2020).
23. Як дивитись новини під час війни. Лекція професора МДІМВ Валерія Солов'я. URL : https://www.youtube.com/watch?v=eUq7Sds_9bI (дата звернення: 25.08.2020).
24. Як працює російська пропаганда. URL : <http://argumentua.com/video/anatomiya-bezumiya-kak-rabotaet-propaganda-na-rossiiskikh-kanalakh-analiz> (дата звернення: 25.08.2020).
25. Stopfake.org. URL : <https://www.stopfake.org/> (дата звернення: 25.08.2020).
26. VoxCheck. URL : <https://voxukraine.org/ru/authors-ru/> (дата звернення: 25.08.2020).